

LINDEBERG, ANDERS

**Israëls barn i öcknen. Historiskt-politiskt skådespel, tillegnad svenska judarnas försvarare och dem som blifvit ruinerade genom deras bankrutter. =Anon.=
Stockholm, tryckt hos Olof Grahn, 1815.**

Stockholm
1815

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

1815

av Anders Lindeberg

Polit.
Jud.
(B)

1700-1829

Israëls Barn i Öcknen.

Historiskt-Politiskt Skådespel,

tillegnad

Svenska Judarnas försvarare och dem
som blifvit ruinerade genom de-
ras bankrutter.

STOCKHOLM,
tryckt hos OLOF GRAHN, 1815.

1840

1840

1840

1840

1840

1840

1840

1840

1840

1840

Erinran.

Det tyckes, som ett hårdt öde vore bestämdt öfver Svenska Litteraturen. Under en tidrymd af flera månader har bokhandeln endast varit sysselsatt med personliga tvister; knappt tyckes denna skriftvexling vilja afstadna och ett andrum lemnas åt den, under ogräset förqvafda vitterheten, förr än ett nytt ämne, beslägtadt med det förra, men kanhända af ändå större vigt, påkallar allmänna uppmärksamheten och sysselsätter flere författares pennor. I ett land, der goda skrifter, recommenderade af innehålllet och syftande utom

dagens händelser, hvarken äro de allmänna-
 ste eller gouteras af den läsande massan, är
 det ganska förlåtligt och naturligt, att dess
 litteratörer måste till en del hylla dessa
 tidslynnets fordringar, måste bringa en, om
 äfven tvungen, gård åt publikens smak, och
 lik köpmannen begagna conjuncturen, för att
 åtminstone vinna ett af sina syftemål — sä-
 kert ej det första — afsättning åt sina ar-
 beten. Om det vore modernt att läsa, om
 man såg köpare storma till våra boklådor,
 såsom till Theaterns försäljnings-contoir, el-
 ler om en duglig skrift, som kostade hälften
 så mycket som en biljett till Amfiteatern eller
 första raden, någonsin kunde vinna fjerde-
 delen af den debit, en flera gånger gifven,
 till både innehåll och utförande ofta medel-
 måttig pièce, har; säkert skulle publiken er-
 hålla en lecture af mera interesse och mera
 utbildning, än den nu sjelf agréerar, och lit-
 teraturen mera rättfärdiga en bildad smaks
 fordringar, än vår theater nu tyckes göra det.
 Men då en brochure måste inskränkas till en

vidd af några sidor, då den måste utarbetas på ett par dagar, för att kunna komma ut medan intrycket af den nya händelsen varar, som gifvit anledning dertill, kan man väl då rimligtvis begära, att den skall så omfatta hela sitt ämne, eller så utbilda det, att en städad smak, ett öfver vanligheten upphöjdt förstånd, deraf skulle finna sina fordringar helt och hållet uppfyllda? Nej! Medgifvom då att de, dagens foster, som nu en tid utgjort vår litteratur, mindre hafva sin orsak i författarenas medelmätta, än i den publiks lynne, för hvilken de voro ämnade!

Men det är derföre ej författaren tillåtet, att helt och hållet åt denna afgud, tidslynnets, uppoffra sin egen smak, sin egen öfvertygelse, sin egen character. Förakt öfver den usle, som det gör, som utan någon sjelfständig tanka, smickrar hopens tycke, underblåser dagens passioner, och rättar sitt språk efter den herrskande tonen, stojande, oöfverlagadt och ombytligt som det! Förakt åt den, som

med så liten känsla för den eviga rättvisan och sanningen, med så liten aktning för det allmänna förnuftet och moderationen, förnedrar litteraturen och sig sjelf med prålände titlar, barocka förslag och burleska infall, hvilkas hela systemål är att reta nyfikenheten och gynna ögonblickets lidelser!

Det är med helt andra tänkesätt om författarens pligt och författarens värde, man lemnar denna brochure i allmänhetens händer. Jag har följt min egen öfvertygelse, obekymrad om den svarar mot stora hopens eller ej; jag har sökt granska den sak jag afhandlar vid sanningens och moderationens ljus, utan att tänka på, om jag smickrade enskildtas tycke, eller behagade en ännu icke sansad, af harm eller interessa vilseförd opinion; men öfvertygad, att om ån mina tankar skulle öfverröstas af den rådande tonen, skola likväl mina egna afsigter och måhända äfven någon gång, ett lugnadt estersinnande, rättfärdiga dem. Stockholm d. 24 Nov. 1815.

Judarne och deras cessioner äro nu ett ämne för den allmänna förtrytelsen, nyfikenheten och conversationen. Om man följer detta besynnerliga folk allt ifrån deras första ursprung, under den tid det existerade som nation, intill våra dagar, skall man finna deras öden så sållsamma, att de ej åga någon jemförlighet med hvilket annat folkslags som helst. Nationer hafva uppstått, spelat en stor role på verdsteatern och åter afträdt derifrån. Hvar äro nu Romare, Athenienser och Spartaner? Perser, Egyptier, m. fl. äro de ännu till, mer än till namnet? Så hafva alla andra nationer försvunnit från jorden eller så vanslägtats, att föga något drag återstår, som ännu utmärker deras förra ursprung. Blott Judarne icke. Ännu äro de desamma till Religion, språk, national-lymne och anletsdrag, som för årtusenden. Öfver hela deras slägte tyckes den anathem vara utsagd, som sagorna berätta om den bekanta Jerusalems Skomakare. Evigt och utan hvila irrande kring jorden, fin-

na de ingenstädes ett fädernesland mer än för Ögnablicket. Öfverallt föraktade, plundrade och förtryckte, ha de aldrig kunnat utrotas, och framställa för världen det sållsamma skådespelet af en slågt, som aldrig dör ut, af en stam, som trots de mångfaldigt olikartade nationer, på hvilkas mark den nåres, och de tusende förändringar sjelfva dessa nationer undergått, likväl aldrig förblandat sig med den eller under loppet af sekler förlorat något af sin ursprungliga egenhet.

Kastom en hastig återblick på detta folks historia, och vi skola finna dess character så starkt utmärkt framför alla andras, att de just derigenom bibehållit sin existence,

Beständiga föremål för sina grannars förakt eller roflystnad, ofta öfvervundna, förkrossade, utplundrade, tvänne gånger nära att för alltid utrotas, och bortförde i ett främmande slafveri, bibehöllo de ändå sin nationlighet, återvunno de ändå sitt sjelfbestånd. Men det var icke genom hvarken snillets eller vapnens makt de uträttade detta, (om man undantager Maccabernas hjeltomodiga bemödanden), det var

genom ett, utan exempel, halsstarrigt fasthå-
 gande vid sina förfäders religion, tänkesätt,
 språk och plågseder; genom en nästan vidun-
 derlig fördragsamhet af bojor, förakt, smådel-
 ser och tusendetals kränkningar, som omsider
 uttröttade sjelfva deras förtryckares tålmod,
 och gjorde dem ledsna vid slafvar, som intet
 ok kunde fullkomligt nedböja och ingen skymf
 helt och hållet förnedra.

Deras mångåriga vandring i Öcknen var en
 slags sinnebild af de framtida Öden, som vän-
 tade dem efter deras stats fullkomliga upplös-
 ning af Romarena. Ty den värld, som nu öpp-
 nade sig för deras colonier, var i sjelfva ver-
 ket för dem endast en befolkad Öcken, der de
 kringirrade, eviga främlingar ibland alla na-
 tioner, utan någon viss föreningspunkt, utan
 annan säkerhet än ett momentelt beskydd, och
 utan andra planer än en enskildt vinst. Men ä-
 ven här bibehöllo de sitt national-lyne, som
 före deras kringspridande. Mot förtryck och
 våldsamhet satte de ett utomordentligt tålmod,
 mot skymf och förolämpande ett känslolöst lugn,
 och mot statskonstens planer, mot afundens el-
 ler allmänna omdömetts makt ett vapen, som

aldrig svikit — guldets. Deras tröga fattningsgäfvä, deras ohyfsade förstånd, som ej var mäktigt hvarken af kunskaper eller intellectuel bildning, skapade sig likväl ett system af hemliga ränkor, hvori de aldrig kunnat öfvertråffas; och deras naturliga lättja omändrades af tvånget till en industrie, som håmnade dem på deras förtryckare och i sin ordning gjorde dessa skattskyldiga under dem. Ur stånd att kunna använda uppenbart våld mot en öfverlägsen styrka, nyttjade de i stället den vida verksammare kraften af intriguer och penningar. Dessa sednare, drifkrafter för hela statskroppen, ej mindre än för individuer, fästade i synnerhet deras uppmärksamhet, och med slughet beråknade de, att den som disponerar fjedern som sätter hela maskinen i rörelse, de facto också disponerar själfva maskinen. Deraf deras befattning med penningar och hvad som härleder sig derifrån, öcker, växelvinglerier, agiotage, m. m. Penningen är den sfer, inom hvilken Juden lefver, röres och verkar. Tag bort den, och själfva personen skall falla till samma obetydlighet, som nollan, då man borttagit den ziffra som stod framför henne.

Judarne utmärkte sig aldrig i sitt förra tillstånd, hvarken som stora tänkare, skalder, hån-
datecknare eller konstnärer. Äfven sedan, i
skötet af de mest bildade Nationer, understöd-
de af dessas upplysning och konstflit, har ändå
ingen enda Jude (om man undantager Spinoza och
Joseph Mendelsohn), skänkt världen någon en-
da nyttig bok, någon enda märkvärdig upptäckt.
Hvarföre? jo, ty deras näringsfång har ej kunnat
bestå tillhopa med någon annan vetenskap, än
förvärfvandets af penningar, och behöfde ingen
annan uppfinning, än konsten att föröka och
bevara dem.

Detta slägtes historia erbjuder dessutom
en sållsam contrast. Eviga föremål för de Na-
tioners hat och förakt, bland hvilka de vistades,
voro de tillika ämnen för både Folkens och Re-
geringarnas uppmärksamhet. Man trampade dem
under fötterna, men uppsökte och anlidade dem
ändå; under det man använde både politikens,
religionens eller den allmänna oviljans vapen,
att utrota eller förhårja dem, upphjöd en hel
verldsdel under en följd af tvenne sekler allt sitt
blod och alla sina skatter att rycka undan det
främmande öfvervåldet den jordfläck, som för-

dom var deras fädernesland; och under det man förföljde, excommunicerade och brände dem sjelfva, bemödade sig alla länders och tiders fornforskare och lärde, att studera deras språk och låra känna deras fordna locala, commerciali och enskildta förhållanden.

Då Judarne för 50 år sedan inkallades i Sverige, var deras herrskande character, deras sållsamma industri och deras rånkfulla handels-system icke då redan detsamma? var ej andra Nationers tänkesätt om dem tillräckligt känt, eller kunde man väl vänta af dem ett annat uppförande, att se andra charactersdrag af dem utvecklade i Sverige, än i alla öfriga länder? Förmodligen icke. Man kunde ej med något skäl vänta att, de, af någon besynnerlig predilection för detta land, skulle här förbyta natur och antaga ett annat tanke- eller handlingssätt. Och likväl tillåt man dem komma härin? Må man ej anse detta som ett bevis endast på de styrandes tolerance, eller som en följd af ett först nu vaknande begrepp om religions-fördragsamheten. Nej, man trodde sig genom den frihet man förunnade dessa cosmopoliter, kunna indraga nå-

gra förmögna capitalister i landet, uppvåcka en nyttig tållan med de infödda, och genom deras industri anskaffa åt Riket flera idoga näringsidkare och omtänksamma exportörer.

Följden visade likväl att man misstagit sig om både verkningarna och medlen. Blott någre fattige Israeliter, som alldeles ingenting hade hvarken att öfverge eller medföra, inkommo hit. Då man nu dertill inskränkte deras verksamhet inom en ytterst trång krets, var det ganska naturligt, att de skulle hos oss iakttaga samma förhållande som på andra ställen, och vända sin speculations-anda på samma ämnen, som annorstådes, äfven om de varit sinnade att här följa andra principer. Judarne gjorde således här detsamma, som de gjort för århundraden hos andra folkslag. De började med små lurenrågerier, med en liten diverse handel och ett, i smått drifvet procenteri, och slutade med en ofantlig grosshandel, understödd af millioner, som de erhållit af Christna, ungefär genom samma förhållande, som de Christna eljest bekommo lån af dem. Det låter nästan fabellikt, att några få främmande familjer, som för trettio år sedan, somliga också mycket sednare, nästan blotta och bara inkommo i ett fattigt land,

hvars hela export hvälfver omkring 7 å 8 millioner, och knappt nog hinner dertill, kunnat tillskansa sig den betydligaste delen af en import som vida öfverstiger utförseln, hvare de föga eller intet deltagit. Det låter otroligt, att dessa främlingar, som ej en gång kunnat lära sig landets språk, förvärfvat en förmögenhet, hvars resultater visat sig i möbler för 60, och equipager för 50,000 R:dr B:co, enligt en af de cederandes uppgift, och kunnat bringa sin credit till millioner — och detta allt, man betänke det, i det varu- och penningfattiga Sverige! — Detta allt är likväl, thy värr, mer än sannt; man bör då måhända förlåta, om uti ett land, der så få utvägar öppna sig för industrien, blotta afunden kunnat reta de inföddas harm häröfver; men den har äfven haft andra och ådlare orsaker.

En handlande en gros bör, någon enda ovanlig conjunctur undantagen, ej öfver hufvud kunna räkna på mer än 15 å 20 procents vinst på sin importhandel, och bör äfven vara nöjd med denna vinst. Afräknar man en mängd mer eller mindre betydliga olyckshändelser, som äro oskiljaktiga från alla köpmanna-företag, såsom sjöskador, förderfvade

varor, en vacklande cours, m. m. skall man finna att den handlandes behållning i allmänhet ej öfverstiger detta medium, men väl går derunder. Den vanliga och lagliga räntan är således det högsta en årlig köpman kan ge för de capital han behöfver upplåna, och blott den högsta nöd kan förmå en annan näringsidkare eller egendomsinnehafvare att betala der utöfver. Vålan, hvad bör man då tänka om en handlande, som upplånar ofantliga summor, ända till millioner, mot den oerhörda räntan af 12 till 20 procent, för att derföre införskrifva främmande öfverflödsvaror; som dertill ej sål-lan försäljer dessa varor under det, hos andra köpman, gångbara priset, och dessutom i sitt lefnadssätt etalerar en luxe, som skulle förvåna i ett rikt land, och som endast kan väcka förtrytelse och ovilja i vårt?

Man klagar allmänt öfver penninge-brist, underbalance i handel, o. s. v. Men har man behagat eftersinna orsakerna? Månne det är Judarne ensamme, som vållat allt detta onda? och månne deras fall nu åter skall bota det? Antagom att vår import verkligen stigit till den oerhörda summa af 20 millioner, — en disproportion, som på högst 3:ne år skulle draga hela

myntstocken ur landet och förvandla det till en vidsträckt ödemark — och att Judar dertill bidragit med en fjerdedel, eller 5 millioner, hvilket kanske icke torde vara för mycket. Jag frågar: är ett sådant förhållande ens tänkbart i en väl organiserad stat, hvars financer stå på någorlunda hjälpliga fötter? Nej, men i ett land, der förbrukningen af luxartiklar nått den förvånande höjd, att den vida öfvergår proportionen af de rikaste länder i Europa; der någon verklig industri icke finnes; der den ej, som på andra ställen, väckes af begäret efter en loflig välmåga och bekvämlighet, och hvarest intet steg är gjordt till dess upplifvande; der ett obeståndt och vacklande myntvärde just tyckes inbjuda till ocker, växelvingleri och bankrutter, och der man, för att, så mycket möjligt var, bidra till olyckans fullkomnande, haft den manien, att anse handeln för den inhemska välstågans grundpelare och velat imitera Englands och Hollands köpmanna-system, utan att åga hvarken jordbruk eller näringar eller mynt; — i ett sådant land, så framt det eljest var tillgängligt för sjöfart eller landtransporter, måste nödvändigt en oproportionerlig införsel, en slukande handel uppkomma, importören måtte vara

döpt

www.books2ebooks.eu